

Međuispit iz Fizike (3. svibnja 2019.)

1. Pitanja višestrukog izbora

Upute: Na pitanja odgovarati zacrnjivanjem kružića na priloženom Obrascu za odgovore. Svaki zadatak nosi jedan bod. **Netočni** odgovori nose **-0.25 bodova**, a neodgovorena pitanja nose nula bodova.

1.1 Čestica se giba po putanji i iznos brzine joj se povećava u vremenu. Koja je od sljedećih tvrdnji točna?

- (a) Brzina i akceleracija čestice su uvijek paralelni vektori.
- (b) Brzina i akceleracija čestice nisu nikad paralelni vektori.
- (c) Brzina i akceleracija čestice su paralelni vektori ako je putanja pravac. **točno**
- (d) Brzina i akceleracija čestice su paralelni vektori ako je putanja kružnica.
- (e) Brzina i akceleracija čestice su paralelni vektori ako je putanja parabola.

1.2 Tijelo se giba duž kružnice polumjera R stalnom kutnom akceleracijom iznosa $\alpha = (\pi/2) \text{ rad s}^{-2}$. Ako u početnom trenutku tijelo miruje, duljina puta koji će tijelo prevaliti u prve dvije sekunde gibanja je

- (a) 0
- (b) R
- (c) $2R$
- (d) $R\pi$ **točno**
- (e) $2R\pi$

1.3 U jednodimenzionalnom sudaru, čestica mase $2m$ sudara se s česticom mase m koja miruje. Ako se čestice nakon sudara gibaju zajedno (tj. zalijepljene su jedna za drugu), koliki dio početne kinetičke energije je izgubljen u sudaru?

- (a) 0
- (b) $1/4$
- (c) $1/3$ **točno**
- (d) $1/2$
- (e) $2/3$

1.4 Opruga bez mase, konstante k , koristi se za lansiranje lopte mase m . Da bi lopta dosegla brzinu v , oprugu treba komprimirati za:

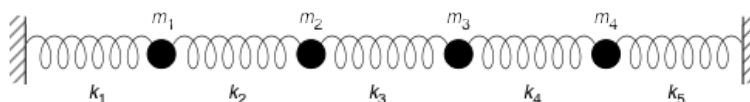
- (a) $v\sqrt{\frac{k}{m}}$
- (b) $v\sqrt{\frac{m}{k}}$ **točno**
- (c) $v\sqrt{\frac{2k}{m}}$
- (d) $v\frac{m}{k}$
- (e) $v^2\frac{m}{2k}$

1.5 Kuglica je ispuštena početnom brzinom nula s visine h od tla. Sila otpora zraka može se zanemariti. Na kojoj će visini potencijalna energija kuglice u odnosu na tlo biti dva puta veća od njene kinetičke energije?

- (a) $3h/4$
- (b) $2h/3$ **točno**
- (c) $h/2$
- (d) $h/3$
- (e) $h/4$

1.6 Koliko svojstvenih načina titranja (vlastitih modova) ima sustav na slici?

- (a) 0
- (b) 1
- (c) 2
- (d) 4 **točno**
- (e) 5

1.7 Funkcija oblika $y(x, t) = h(vt - x)$ kao moguće rješenje 1D valne jednadžbe:

- (a) ne može biti fizikalno rješenje
- (b) može biti fizikalno rješenje i opisuje širenje u smjeru $+x$ **točno**
- (c) može biti fizikalno rješenje i opisuje širenje u smjeru $-x$
- (d) opisuje stojni val
- (e) nije rješenje valne jednadžbe

1.8 Ako napeto uže modeliramo kao N kuglica, svaka mase Δm , povezanih bezmasenom niti napetosti T i međusobno udaljenih za Δx , onda ovaj model opisuje napeto uže u limesu kada :

- (a) $\Delta x \rightarrow 0, \Delta m \rightarrow 0, T = \text{konst.}$ **točno**
- (b) $\Delta x \rightarrow 0, \Delta m \rightarrow 0, N \cdot T = \text{konst.}$
- (c) $\Delta x = \text{konst.}, \Delta m = \text{konst.}, N \rightarrow \infty,$
- (d) $\Delta x \rightarrow 0, \Delta m = \text{konst.}, N \rightarrow \infty,$
- (e) $\Delta x = \text{konst.}, \Delta m \rightarrow 0, N \cdot \Delta m = \text{konst.}$

1.9 Harmonijski val 1 ima amplitudu A , period T i valnu duljinu λ , a harmonijski val 2 ima amplitudu $2A$, period $2T$ i valnu duljinu 2λ . Usporedite brzine širenja ta dva vala i maksimalne brzine titranja čestica sredstva.

- (a) $v_1 < v_2, v_{1,\text{max}} < v_{2,\text{max}}$
- (b) $v_1 < v_2, v_{1,\text{max}} > v_{2,\text{max}}$
- (c) $v_1 = v_2, v_{1,\text{max}} = v_{2,\text{max}}$ **točno**
- (d) $v_1 = v_2, v_{1,\text{max}} < v_{2,\text{max}}$
- (e) $v_1 > v_2, v_{1,\text{max}} < v_{2,\text{max}}$

- 1.10 Kad putujući harmonijski val amplitude A naiđe na slobodan kraj sredstva i od njega se reflektira, sam kraj sredstva titra amplitudom
- (a) 0 (slobodan kraj ne titra).
  - (b) $A/2$.
  - (c) A .
  - (d) $2A$. **točno**
  - (e) ništa od navedenog, val se ne može reflektirati od slobodnog kraja sredstva.

2. Pitanja iz teorije

Uputa: Odgovore na pitanja treba napisati na posebnom papiru te popratiti detaljnim komentarima i crtežima. Svako pitanje nosi 5 bodova.

- 2.1 Skicirajte kružnu putanju čestice, označite vektore položaja i brzine u trenutku t i u kasnijem trenutku $t + \Delta t$. Označite kut koji je za to vrijeme "prebrisao" vektor položaja. Pomoću tih veličina definirajte kutnu brzinu čestice i kutnu akceleraciju čestice.
- 2.2 Napišite jednadžbu gibanja prisilnog titranja, izvedite njeno rješenje i izraz za rezonantnu frekvenciju (najveća amplituda).

3. Računski zadaci

Uputa: Postupke i rješenja treba napisati na posebnim papirima. Svaki zadatak nosi 5 bodova.

- 3.1 Učenici samostalno izrađenim topom gađaju ravni krov zgrade visine 9 m. Top ispucava loptice pod kutom $\alpha = 55^\circ$ u odnosu na tlo i brzinom $v_0 = 20$ m/s. Za koju minimalnu i maksimalnu udaljenost topa od zgrade će loptica pasti na krov, ako je duljina zgrade 8 m?

Rješenje:

$$\alpha = 55^\circ$$

$$v_0 = 20 \text{ m/s}$$

$$h = 9 \text{ m}$$

Promatramo kosi hitac pod kutom α i početnom brzinom izbačaja v_0 . Postavljamo jednadžbu kosog hica, tj. parabole:

$$y = x \tan \alpha - \frac{g}{2v_0^2 \cos^2 \alpha} x^2$$

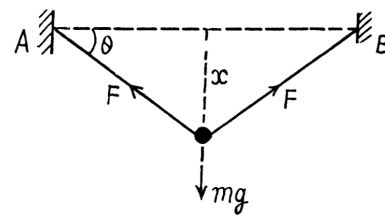
Zadana je visina zgrade $h = 9$ m. Možemo pronaći udaljenosti na kojima se sijeku parabola i horizontalni pravac na visini od 9 m. Jednadžba horizontalnog pravca je: $y = 9$

$$\text{Izjednačavanjem slijedi kvadratna jednadžba: } \frac{g}{2v_0^2 \cos^2 \alpha} x^2 - x \tan \alpha + 9 = 0$$

Rješavanjem kvadratnih jednadžbi dobivamo: $x_1 = 7,96 \text{ m}$ i $x_2 = 30,37 \text{ m}$

Iz geometrije problema treba primijetiti da je $x_2 = 30,37 \text{ m}$ maksimalna udaljenost topa od zgrade takva da loptica padne na krov, te da je minimalna udaljenost jednaka $x_2 - 8 \text{ m} = 22,37 \text{ m}$ (jer je duljina zgrade 8 m).

- 3.2 Kuglica mase $m = 40$ g pričvršćena je na sredini horizontalno napete niti duljine $l = 1$ m. Uz pretpostavku konstantne napetosti niti od $F = 10$ N, odredite period malih vertikalnih oscilacija kuglice.

Rješenje:

Kada se kuglica nalazi na udaljenosti x (u vertikalnom smjeru) od ravnotežnog položaja (Slika ??) na kuglicu djeluje ukupna sila u vertikalnom smjeru:

$$F_R = mg - 2F \sin \theta \quad (1)$$

Jednadžba gibanja za kuglicu je;

$$m\ddot{x} = mg - 2F \sin \theta \quad (2)$$

Uz pretpostavku malih oscilacija ($\sin \theta \approx \theta$) dobivamo:

$$m\ddot{x} = mg - 2F\theta \quad (3)$$

Također uzevši u obzir da je $\sin \theta \approx \frac{x}{l/2}$:

$$\ddot{x} = g - \frac{4F}{ml}x \quad (4)$$

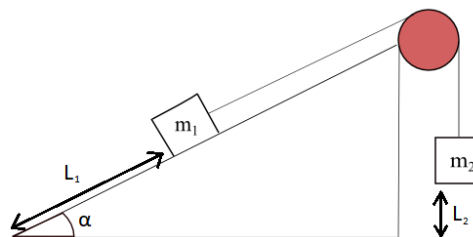
Prepoznamo jednadžbu harmoničkog oscilatora. Tada je frekvencija:

$$\omega^2 = \frac{4F}{ml} \quad (5)$$

A period titranja:

$$T = 2\pi/\omega = \pi\sqrt{\frac{ml}{F}} = 0.2 \text{ s} \quad (6)$$

- 3.3 Sustav utega s kolotuirom nalazi se kosini koja je učvršćena za pod kao na slici. Poznate su ove veličine: $m_1 = 2 \text{ kg}$, $m_2 = 4 \text{ kg}$, nagib kosine $\alpha = 30^\circ$, faktor trenja $\mu = 1.2$, duljine $L_1 = 6 \text{ m}$ i $L_2 = 2 \text{ m}$. Ako sustav pustimo u gibanje iz mirovanja, odredite koje će tijelo dotaknuti pod i izračunajte nakon koliko vremena.

Rješenje:

Predpostavljamo gibanje tijela 2 prema dolje. Jednadžbe gibanja za oba utega su:

$$\begin{aligned} -m_1 g \sin \alpha - \mu m_1 g \cos \alpha + T &= m_1 a, \\ m_2 g - T &= m_2 a. \end{aligned}$$

Zbrajanjem jednadžbi dobivamo:

$$a = g \frac{m_2 - m_1 (\sin \alpha + \mu \cos \alpha)}{m_1 + m_2} \approx 1.505 \frac{\text{m}}{\text{s}^2}$$

Tijelo 2 mora prijeći udaljenost L_2 sa tom akceleracijom do poda:

$$\begin{aligned} L_2 &= \frac{at^2}{2} \\ t &= \sqrt{\frac{2L_2}{a}} \approx 1.63 \text{ s} \end{aligned}$$

- 3.4 Ultrazvučni val frekvencije 8.000×10^4 Hz emitiran je u venu gdje je brzina zvuka 1.5 km/s. Val se reflektira na eritrocitu (crveno krvno zrnice) koji se giba prema stacionarnom detektoru. Ako je frekvencija signala koji se vraća 8.002×10^4 Hz koja je brzina krvnog toka? Odredite frekvenciju udara u superpoziciji emitiranog i reflektiranog vala.

Rješenje:

Treba obratiti pažnju na Dopplerov efekt, eritrocit je prvo opažač a zatim izvor.

Prvo se opažač kreće prema izvoru, a zatim se izvor kreće prema opažaču. Eritrocit cijelo vrijeme ide prema početnom izvoru.

$$f_0 = f_s \frac{v \pm v_0}{v \mp v_s} = f_s \frac{v + v_b}{v} \quad (7)$$

f_s je frekvencija izvora, v brzina zvuka u krvi, v_b brzina eritrocita, v_s brzina izvora koja je 0 i f_0 frekvencija vala koji smo detektirali.

$$f_0 = f_s \frac{v + v_b}{v} \frac{v}{v - v_b} = f_s \frac{v + v_b}{v - v_b} \quad (8)$$

konačno brzina je:

$$v_b = v \frac{\frac{f_0}{f_s} - 1}{\frac{f_0}{f_s} + 1} = 0.19 \text{ m/s} \quad (9)$$

Frekvencija udara je:

$$f_{beat} = |f_2 - f_1| = f_0 - f_s = 20 \text{ Hz} \quad (10)$$

Period udara je:

$$T_{beat} = \frac{1}{f_{beat}} = 0.05 \text{ s} \quad (11)$$